

Adam Rapacki (1909 – 1970)

Adam Rapacki urodził się 24 grudnia 1909 r. we Lwowie jako syn Mariana - działacza ruchu spółdzielczego i Marii z Dobrzańskich. Po wybuchu I wojny światowej Rapaccy przenieśli się do Piotrkowa Trybunalskiego, a po uzyskaniu przez Polskę niepodległości osiedlili się w Warszawie. Tam, w okresie 1920–1929 uczęszczał do Gimnazjum im. Adama Mickiewicza, a 1929 r. podjął studia w Wyższej Szkole Handlowej. W czasie studiów aktywnie działał w organizacjach młodzieżowych o zabarwieniu lewicowym. W 1931 wstąpił do Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. Studia ukończył w 1932 pracą dyplomową pt. *Podstawy spółdzielczego ruchu spożywców w Polsce i jej możliwości rozwojowe*.

W roku 1933 został powołany do Podchorążówki w Dęblinie gdzie w roku 1934 ukończył Kurs Podchorążych Rezerwy przy 15 Pułku Piechoty, następnie odbył praktykę w 36 Pułku Piechoty Legii Akademickiej w Warszawie, uzyskując tam nominację na podporucznika rezerwy. W tym samym roku rozpoczął pracę zawodową w Spółdzielczym Instytucie Naukowym w Warszawie. Jednocześnie kontynuował przerwana przez służbę wojskową działalność w ruchu młodzieżowym, gdzie został członkiem zarządu warszawskiego środowiska Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. Już jako senior utrzymywał kontakty z ZNMS wygłaszając prelekcje na kursach partyjnych, w związku zawodowym robotników budowlanych oraz w Towarzystwie Kooperatystów. W latach 1934–1938 opublikował na łamach „Spółdzielczego Przeglądu Naukowego” kilka obszerniejszych artykułów i studiów o spółdzielczości, poruszając w nich m.in. problemy roli ideologii w spółdzielczym ruchu spożywców, dynamiki działalności gospodarczej robotniczych spółdzielni spożywców w Warszawie, Łodzi i Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1927–1929 oraz w dobie wielkiego kryzysu. Od października 1937 do czerwca 1938 przebywał na stypendium we Włoszech, gdzie zbierał materiały o ruchu spółdzielczym i nawiązywał kontakty z włoskimi spółdzielcami. W końcu 1938 roku uzyskał magisterium nauk ekonomicznych, a 1 marca 1939 podjął pracę w Instytucie Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen w Warszawie, na stanowisku kierownika oddziału rolnictwa.

W dniu 24 sierpnia 1939 r. Adam Rapacki zostaje zmobilizowany i wcielony do 39 Pułku Piechoty Legii Akademickiej i bierze udział w wojnie obronnej jako dowódca plutonu w 1 Kompanii Strzeleckiej. Pod Modlinem w dniu 22 września dostaje się do niewoli niemieckiej, pierwotnie do Oflagu XVIII A Lienz, następnie w maju 1940 trafia do Oflagu II C Woldenberg, we wrześniu karnie do Oflagu II B Arnswalde i ostatecznie do Oflagu VI B Dössel.

W Oflagu II C Woldenberg był współzałożycielem wraz z ppor. Maksymilianem Zielińskim Klubu Ekonomistów. Organizował tzw. koła zagadnień społecznych i pisywał w legalnych i tajnych gazetkach obozowych. Na podstawie prasy niemieckiej opracowywał tygodniowe przeglądy zdarzeń i przekazywał je współwięźniom. To przemykanie wiadomości dziennikarskich było jednym z ważniejszych zadań stawianych redaktorom przeglądów, a jednocześnie i niebezpiecznym. Dowodem na to może być wydany przez komendę niemiecką rozkaz karzący Adama Rapackiego i Jana Zborowskiego wraz z całym barakiem 2b dwutygodniowym zakazem opuszczania baraku i zagrożeniem oddania pod sąd wojenny i wymierzeniu kary śmierci.

Z inicjatywy Adama Rapackiego zorganizowano w 1942 w Oflagu II B kurs urbanistyki i historii sztuki na poziomie średnim z udziałem ok. 280 osób. W obozie VI B Dössel wygłaszał wykłady z prawa i ekonomii i redagował tygodnik „Siedem Kresk w Kalendarzu”.

Po uwolnieniu z obozu jenieckiego 1 kwietnia 1945 pełnił krótko służbę, sprawując pieczę nad obozem oficerów i żołnierzy włoskich. Na początku lipca 1945 powrócił do kraju. Przebywał początkowo w Poznaniu, a następnie w Łodzi, gdzie rozpoczął pracę w biurze Komisji Planowania i Spółdzielczości. W grudniu 1945 stanął na czele Biura Prezydialnego „Społem”, które, po przeniesieniu się centralnych agend „Społem” do stolicy, działając od stycznia 1946 w Warszawie, zajmowało się zagadnieniami planowania i polityki gospodarczej w spółdzielczym ruchu spożywców. Dzięki zabiegom A. Rapackiego w dniu 8 marca 1946 r. podpisana została umowa między „Społem” i Związkiem Samopomocy Chłopskiej o połączeniu tych jednostek gospodarczych i utworzeniu komisji wiejskiej w ramach Związku „Społem”.

W sierpniu 1945 wstąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej, wygłaszał odczyty na tematy gospodarcze, organizował kursy OM TUR. Po przeniesieniu się w styczniu 1946 do Warszawy, brał udział w pracach gospodarczych organów doradczych przy Centralnym Komitecie Wykonawczym PPS. Zajmował się tam zagadnieniami roli ruchu spółdzielczego w przemianach społecznych i gospodarczych Polski, co łączyło się z koncepcjami ustrojowymi, rozwijanymi przez działaczy PPS. Wraz z grupą innych działaczy socjalistycznych, którzy powrócili z niemieckich obozów lub przybyli do Polski z Zachodu, został 25 sierpnia 1946 dokooptowany do Rady Naczelnej i w skład Centralnego Komitetu Wykonawczego PPS. W wyborach z 19 stycznia 1947 wybrany został na posła z listy państwowej i był nieprzerwanie posłem na Sejm Ustawodawczy oraz na Sejm PRL I, II, III i IV kadencji, tj. do roku 1969. W latach 1947–1948 wchodził w skład prezydium Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów. 16 kwietnia 1947 został ministrem żeglugi, którym był do 15 maja 1950. Na tym stanowisku koncentrował działalność na sprawach odbudowy i rozbudowy gospodarki morskiej i floty handlowej.

Od 15 maja 1950 do 27 kwietnia 1956 był ministrem szkół wyższych i nauki. Z tytułu pełnienia tego urzędu należał do współorganizatorów I Kongresu Nauki Polskiej w 1951, wchodził też w skład kierownictwa Komitetu Współpracy Kulturalnej z Zagranicą oraz był pierwszym przewodniczącym powołanej w 1953 Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej kadr naukowych; w tym samym roku ogłosił broszurę pt. *Rozwijać i pogłębiać ofensywę ideologiczną*.

W latach 1956–1968 Adam Rapacki sprawował funkcję ministra spraw zagranicznych. Sprawując ten urząd w dniu 2 października 1957 na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych przedstawił propozycję utworzenia strefy bezatomowej w Europie Środkowej – był to tzw. Plan Rapackiego. Plan przewidywał utworzenie strefy bezatomowej w Europie Środkowej, obejmował: eliminację broni jądrowej już znajdującej się na tym obszarze, zakaz jej produkowania i magazynowania oraz instalowania sprzętu i urządzeń przeznaczonych do jej obsługi. W strefie tej niedozwolone byłoby również użycie broni jądrowej przeciwko sygnatariuszom tego planu. Plan niestety nigdy nie wszedł w fazę realizacji. Działania te A. Rapacki kontynuował na forum Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Doradczego Komitetu Politycznego Państw – Stron Układu o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej. W uznaniu Jego działań w roku 1966 został nominowany do Pokojowej Nagrody Nobla.

W 1968 roku Adam Rapacki w proteście przeciwko prześladowaniom osób pochodzenia żydowskiego wycofał się z życia politycznego

Zmarł 10 października 1970 w Warszawie, został pochowany z honorami wojskowymi w Alei Zasłużonych na cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Opracował Andrzej Pazda, wiceprezes Stowarzyszenia Woldenberczyków na podstawie przekazów osobistych oraz dostępnej literatury, w tym m.in.:
„W okowach niewoli” P.Słowiński Akademia JzP 2021,
„Oflag IIC Woldenberg”, KiW 1984.
„Oflag IIC Woldenberg – to brzmi jak tajemnica” SW 2017.
Wielka Encyklopedia Powszechna PWN 1967
w tym także zasobów internetu.

Poznań, luty 2024